

Date: 3rd January-2026

РУС ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ЛЕКСИК КОМПЕТЕНЦИЯНИ
РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Курбонова Мавжуда

Республика мусиқа ва санъат техникуми

Аннотация: Мазкур мақолада рус тили дарсларида лексик компетенцияни ривожлантиришнинг назарий асослари, унинг нутқ маданияти ва коммуникатив компетенцияни шакллантиришдаги аҳамияти кенг ёритилади. Луғат бойлигини оширишга қаратилган замонавий педагогик усуллар, интерфаол методлар ва ахборот технологияларидан фойдаланиш масалалари илмий-педагогик нуқтаи назардан таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: рус тили, лексик компетенция, луғат бойлиги, нутқ маданияти, коммуникатив компетенция, интерфаол методла

Замонавий таълим тизимида тил ўрганиш жараёни фақат грамматик қоидаларни ўзлаштириш билан чекланиб қолмай, ўқувчиларда эркин ва самарали мулоқот қилиш қобилиятини шакллантиришни ҳам кўзда тутаяди. Айниқса, рус тилини иккинчи ёки чет тил сифатида ўрганишда луғат бойлигининг етарли даражада бўлиши ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Лексик компетенция тилнинг амалий қўлланилишида асосий пойдевор ҳисобланади. Агар ўқувчи сўз маъноларини яхши билмаса, у грамматик тузилмаларни тўғри қўлласа ҳам, фикрини тўлиқ ва равион ифода эта олмайди. Шу сабабли рус тили дарсларида лексик компетенцияни ривожлантириш масаласи долзарб педагогик вазифалардан бири сифатида қаралади.

Лексик компетенция — бу ўқувчининг маълум тилдаги сўзлар, сўз бирикмалари, фразеологик иборалар ва услубий воситаларни билиши ҳамда уларни нутқ жараёнида ўринли қўллай олиш қобилиятидир. У қуйидаги таркибий қисмларни ўз ичига олади:

- ✓ сўз маъносини тўғри тушуниш;
- ✓ сўзларнинг услубий хусусиятларини билиш;
- ✓ синоним, антоним ва омонимларни фарқлай олиш;
- ✓ фразеологик бирликларни нутқда қўллаш.

Рус тили дарсларида лексик компетенцияни шакллантириш ўқувчиларнинг нутқ маданиятини ривожлантириш ва мулоқот самарадорлигини оширишга хизмат қилади.

Лексик компетенцияни ривожлантириш мақсадида рус тили дарсларида турли метод ва усуллардан фойдаланилади. Улар қуйидагиларни ўз ичига олади:

Янги сўзларни алоҳида тарзда эмас, балки матн ёки нутқий вазият доирасида ўрганиш ўқувчиларга уларнинг маъносини чуқурроқ англаш имконини беради.

Ҳикоя, шеър, мақола ва диалоглар орқали ўқувчилар сўзларнинг турли маъно ва услубларда қўлланилишини кўрадилар.

Date: 3rd January-2026

Бу усул ўқувчиларнинг луғат захирасини бойитиб, нутқни бой ва таъсирчан қилишга ёрдам беради.

Кроссвордлар, ролли ўйинлар, “ақлий ҳужум” машқлари ўқувчиларнинг фаоллигини оширади ва сўзларни эслаб қолишни осонлаштиради.

Лексик компетенция нутқ маданиятининг асосий таркибий қисмларидан бири ҳисобланади. Кенг луғат бойлигига эга бўлган ўқувчи: ўз фикрини аниқ ва равион баён этади; нутқда такрор сўзлардан қочади; услубий жиҳатдан тўғри ифода воситаларини танлайди.

Рус тилида тўғри ва маданиятли нутқни шакллантириш бевосита лексик компетенция даражасига боғлиқдир.

Ахборот-коммуникация технологиялари рус тилини ўқитишда кенг имкониятлар яратмоқда. Электрон луғатлар, онлайн платформа ва мобил иловалар ўқувчиларга янги сўзларни мустақил ўрганиш имконини беради.

Аудио ва видео материаллар орқали сўзларнинг тўғри талаффузи, интонацияси ва нутқда қўлланилиши табиий муҳитда ўзлаштирилади. Бу эса лексик компетенцияни самарали ривожлантиришга хизмат қилади.

Рус тили ўқитувчиси лексик компетенцияни ривожлантириш жараёнида йўналтирувчи ва ташкилотчи вазифасини бажаради. У: дарс мақсадини аниқ белгилаши; ўқувчиларнинг ёш ва билим даражасини ҳисобга олиши; интерфаол ва ижодий методлардан самарали фойдаланиши лозим.

Ўқитувчининг методик маҳорати лексик компетенцияни ривожлантириш самарадорлигини белгилайди.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, рус тили дарсларида лексик компетенцияни ривожлантириш ўқувчиларнинг нутқий ва коммуникатив қобилиятларини шакллантиришда ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Луғат бойлигини тизимли, босқичма-босқич ва замонавий методлар асосида ошириш рус тилини самарали ўзлаштиришга хизмат қилади. Шу сабабли рус тили таълимида лексик компетенцияга йўналтирилган ёндашувлардан кенг фойдаланиш замонавий педагогиканинг устувор вазифаларидан бири ҳисобланади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Щукин А. Н. Методика обучения иностранным языкам. – Москва: Академия, 2012.
2. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблема школьного учебника. – Москва: Русский язык, 2001.
3. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Лексикология. – Тошкент: Фан, 2006.
4. Неъматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 2001.
5. Мадвалиев А. (таҳр.) Ўзбек тилининг изоҳли луғати. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006.

Date: 3rd January-2026

6. Саидова М. Тил таълимида коммуникатив компетенцияни шакллантириш. – Тошкент: Фан ва технология, 2018.
7. Йўлдошев Ж. Педагогик технологиялар асослари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2004.
8. Қодиров А. Замонавий таълимда интерфаол методлар. – Тошкент: Фан, 2016.

